

Date: 1st July-2026

**YOLG'ON XABAR BERISH VA YOLG'ON GUVOHLIK BERISH JINOYATLARI
UCHUN JAVOBGARLIK: HUQUQIY TAHLIL VA AMALIY MUAMMOLAR**

Umarova Nozimabonu Faxriddin qizi

Toshkent viloyati Yuridik texnikumi 2/24-guruh talabasi

Yo'ldoshboyeva Shaxzoda Kamoliddin qizi

Toshkent viloyati yuridik texnikumi 2/24-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida nazarda tutilgan yolg'on xabar berish (194-modda) va yolg'on guvohlik, ekspert xulosasi yoki tarjimonlik qilish (221-modda) jinoyatlari bo'yicha javobgarlik masalalari kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ushbu jinoyat tarkiblarining ob'ektiv va sub'ektiv belgilarini aniqlash, ularni bir-biridan farqlash hamda sud-amaliyotdagi qo'llanilishidagi mavjud muammolarni o'rganishdir. Maqolada jinoyatning predmeti, ob'ektiv tomoni va subjektiga oid nazariy yondashuvlar keltirilgan. Shuningdek, soxta ayblov va yolg'on guvohlik oqibatlarining og'irligi, shuningdek, jinoiy javobgarlikdan ozod qilish asoslari tahlil qilingan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mazkur jinoyatlarni samarali profilaktika qilish va to'g'ri kvalifikatsiya qilish uchun qonunchilikdagi ba'zi noaniqliklarni bartaraf etish va sud-tibbiy hamda psixologik ekspertizalarning rolini kuchaytirish zarur.

Kalit so'zlar: yolg'on xabar berish, yolg'on guvohlik, jinoiy javobgarlik, soxta ayblov, adolatni amalga oshirish, Jinoyat kodeksi, dalillar, sud jarayoni.

Kirish

Jamiyatda huquqiy tartib va adolatni ta'minlashda davlat organlarining faoliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sudlarning to'g'ri ishlashi fuqarolarning haqiqiy ma'lumotlarga asoslanishiga bog'liq. Biroq, ba'zi shaxslar o'z manfaatlarini ko'zlab, raqiblariga zarar yetkazish yoki jinoiy javobgarlikdan qochish maqsadida ataylab noto'g'ri ma'lumot berish holatlari kuzatiladi. Yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlik berish nafaqat alohida shaxslarning huquqlarini poymol qiladi, balki davlat boshqaruvi tizimiga, sud hokimiyatining obro'siga va jamiyatdagi ishonch muhitiga jiddiy putur yetkazadi.

O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida ushbu harakatlar alohida moddalar bilan tartibga solingan bo'lsa-da, amaliyotda ularni kvalifikatsiya qilishda ba'zi qiyinchiliklar mavjud. Xususan, yolg'on xabar berish bilan soxta ayblov o'rtasidagi farq, shuningdek, guvohning yolg'on gapirish sabablari (qasddanmi yoki xotiradagi xatolik tufaylimi) har doim aniq emas. Ushbu muammolarni chuqurroq o'rganish va ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu tadqiqot mazkur jinoyat tarkiblarining huquqiy tabiatini ochib berish va huquqbuzarliklarning oldini olish mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Date: 1st July-2026

Yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlik masalalari milliy va xorijiy huquqshunoslik ilmida turli jihatlardan o'rganilgan. Mahalliy olimlar, jumladan, A. Raxmonov va B. Abdullayev o'z ishlarida jinoiy huquq normalarining interpretatsiyasiga e'tibor qaratganlar. Ular yolg'on xabar berish jinoyatining ijtimoiy xatarlilik darajasini baholashda uning oqibatlariga (vaqt yo'qotilishi, resurslarning sarflanishi) urg'u berganlar [1]. Shuningdek, sud amaliyoti bo'yicha sharhlarda ushbu jinoyatlarning sub'ektiv tomoni, ya'ni qasdliklik masalasiga alohida e'tibor qaratilgan.

Xorijiy tadqiqotlarda, xususan, Rossiya va Germaniya huquqshunosligida guvohning yolg'on guvohlik berish motivlari psixologik jihatdan tahlil qilingan. Nemis huquqshunosi K. Roxinning fikricha, yolg'on guvohlik nafaqat adolatga qarshi jinoyat, balki inson ongidagi axloqiy buzilishning namoyonidir [2]. Amerikalik tadqiqotchilar esa "soxta ayblov" (false reporting) statistik tahlilini olib borib, bunday holatlarning aksariyati shaxsiy adovat yoki moddiy manfaatlar bilan bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar [3].

O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumlarining qarorlari va Bosh prokuraturaning metodik tavsiyalari ham muhim manba hisoblanadi. Ularda yolg'on guvohlikni aniqlashda zamonaviy detektorlardan foydalanish imkoniyatlari va cheklavlari ko'rib chiqilgan [4]. Biroq, mavjud adabiyotlarda yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlik o'rtasidagi protsessual farqlar, shuningdek, internet tarmog'i orqali yolg'on xabar tarqatishning yangi shakllari yetarli darajada yoritilmagan. Ushbu maqola aynan shu bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda umumilmiy va maxsus huquqiy usullar keng qo'llanildi. Asosiy usul sifatida normativ-huquqiy hujjatlarning rasmiy-dogmatik tahlili tanlandi. Bu usul O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 194 va 221-moddalaridagi normalarning matnini, ularning strukturaviy elementlarini va qonun chiqaruvchining irodasini aniqlashga imkon berdi. Shuningdek, taqqoslash-uslubiy usul yordamida yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlik jinoyatlarining o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash amalga oshirildi.

Empirik baza sifatida so'nggi besh yil ichida (2019-2024) respublika sudlarida ko'rib chiqilgan 50 ta tegishli jinoiy ish materiallari o'rganildi. Ishlar tanlashda tasodifiy namuna olish usuli qo'llanildi. Statistik tahlil orqali jinoyatlarning sodir etilish joyi, vaqti, sub'ektlarning yoshi va ijtimoiy holati bo'yicha tendensiyalar aniqlandi. Bundan tashqari, huquqshunoslar va amaliyotchi sudyalarning fikrlarini o'rganish maqsadida ekspert baholash usuli qo'llanildi.

Tahlil va natijalar

Yolg'on xabar berish jinoyati (JK 194-modda)

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 194-moddasiga ko'ra, yolg'on xabar berish deganda, jinoyat sodir etilganligi haqida vakolatli davlat organiga ataylab noto'g'ri ma'lumot yetkazish tushuniladi. Bu jinoyatning asosiy ob'ekti jamoat tartibi va davlat organlarining normal faoliyatidir. Jinoyatning predmeti – bu mavjud bo'lmagan jinoyat hodisasi haqidagi ma'lumotdir.

Date: 1st July-2026

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yolg'on xabar berishning eng keng tarqalgan shakli telefon orqali terrorchilik xavfi yoki portlash moslamasi qo'yilganligi haqida xabar qilishdir. Bunday holatlarda jinoyatning og'ir oqibatlari kelib chiqadi: ko'p sonli odamlarning evakuatsiya qilinishi, transport harakatining to'xtatilishi, katta miqdorda mablag'larning sarflanishi. Sud amaliyotida bunday ishlarning 85 foizida aybdorlar spirtli ichimliklar ta'siri ostida yoki shaxsiy adovat sababli harakat qilganliklari aniqlangan.

Yolg'on xabar berish jinoyatining sub'ektiv tomoni bevosita qasd bilan tavsiflanadi. Shaxs o'z xabarining yolg'on ekanligini biladi va undan maqsadli foydalanadi. Agar shaxs chin dildan xato qilib, haqiqat deb hisoblagan ma'lumotni bersa, u jinoiy javobgarlikka tortilmaydi, chunki qasd elementi mavjud emas. Masalan, kimdir begona mashinani o'ziniki deb o'ylab, uni o'g'irlangan deb xabar qilsa, bu jinoyat emas, balki faktik xato hisoblanadi.

Yolg'on guvohlik berish jinoyati (JK 221-modda)

Jinoyat kodeksining 221-moddasi guvoh, jabrlanuvchi, ekspert yoki tarjimon tomonidan tergovchi, surishtiruvchi yoki sud oldida ataylab yolg'on ko'rsatuv berishni nazarda tutadi. Bu jinoyatning ob'ekti adolatni amalga oshirishdir. Yolg'on guvohlik to'g'ri hukm chiqarilishiga to'sqinlik qiladi va begunoh shaxslarning javobgarlikka tortilishiga yoki aybdorlarning jazodan qochishiga sabab bo'lishi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yolg'on guvohlik berish holatlari asosan quyidagi guruhlarga bo'linadi: qarindoshlik yoki do'stlik munosabatlari tufayli aybdorni himoya qilish; moddiy manfaat (poraxo'rlik); qo'rquv yoki tahdid ostida ko'rsatuv berish. So'nggi yillarda ikkinchi guruh – ya'ni pora evaziga yolg'on guvohlik berish holatlari ortib bormoqda. Bu esa korrupsiyaga qarshi kurash doirasida alohida e'tibor talab qiladi.

Yolg'on guvohlik berishda ham faqat bevosita qasd mavjud bo'lganda javobgarlikka tortiladi. Guvoh agar eslab qololmasligi, diqqatini yo'qotishi yoki voqealarni noto'g'ri tushunishi tufayli xato ko'rsatuv bersa, u jinoiy javobgarlikka tortilmaydi. Shu sababli, sudlar guvohning ko'rsatuvlarini boshqa dalillar (videoyozuvlar, buyum dalillari, boshqa guvohlarning so'rovlari) bilan solishtirib ko'rishlari shart.

Farqlash mezonlari va amaliy muammolar

Yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlik o'rtasidagi asosiy farq ularning sodir etilish kontekstida va protsessual maqomidadir. Yolg'on xabar berish odatda jinoyat ishining qo'zg'atilishidan oldin yoki uning boshlang'ich bosqichida, jinoyatning o'zi haqida ma'lumot berish orqali amalga oshiriladi. Yolg'on guvohlik esa allaqachon qo'zg'atilgan jinoyat ishi doirasida, protsessual shaxs sifatida so'roq paytida sodir etiladi.

Amaliyotda uchraydigan yana bir murakkab masala – bu "soxta ayblov" (JK 140-modda) bilan yolg'on xabar berishning farqidir. Soxta ayblovda shaxs aniq bir kishini jinoyat sodir etganlikda ayblaydi va dalillar soxtalashtiradi. Yolg'on xabar berishda esa ko'pincha aniq shaxs nomlanmaydi, faqat jinoyat faktining o'zi haqida xabar qilinadi. Agar yolg'on xabarda aniq shaxs ko'rsatilsa va unga nisbatan ayblov qo'yilsa, bu harakat soxta ayblov sifatida kvalifikatsiya qilinishi kerak. Biroq, sudlar ba'zan bu ikki tushunchani aralashtirib yuborishadi, bu esa hukmlarning bekor qilinishiga olib keladi.

Date: 1st July-2026

Internet tarmog'i rivojlanishi bilan yolg'on xabar berishning yangi shakllari paydo bo'ldi. Ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilgan yolg'on xabarlar keng ommaga yetib borishi va panika keltirib chiqarishi mumkin. Hozirgi qonunchilikda bunday holatlar 194-modda doirasida baholanmoqda, ammo axborot tarqalishining tezligi va masshtabi tufayli javobgarlikni og'irlashtiruvchi holatlar sifatida alohida ko'rib chiqish taklif etilmoqda.

Javobgarlikdan ozod qilish masalalari

Qonunchilikda yolg'on guvohlik berish uchun javobgarlikdan ozod qilish imkoniyati mavjud. Agar guvoh sud majlisigacha yoki sud zalida o'z yolg'on ko'rsatuvidan qaytsa va haqiqatni aytsa, u jinoiy javobgarlikdan ozod etiladi. Bu norma guvohni vijdon azobidan qutqarish va ishning haqiqiy holatini aniqlashga rag'batlantirish maqsadida kiritilgan. Tadqiqotimizda o'rganilgan ishlarning 30 foizida guvohlar aynan shu norma asosida javobgarlikdan ozod qilingan. Bu esa ushbu institutning samaradorligini ko'rsatadi.

Biroq, yolg'on xabar berishda bunday avf etish mexanizmi mavjud emas, chunki xabar berilgan paytda davlat organlari allaqachon resurs sarflagan bo'ladi va zararni qoplash talab qilinadi. Shu sababli, yolg'on xabar bergan shaxslar nafaqat jinoiy, balki moddiy javobgarlikka ham tortiladilar.

Xulosa va tavsiyalar

Olib borilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlik berish jinoyatlari jamiyat va davlat uchun jiddiy xavf hisoblanadi. Ular nafaqat moddiy zararkunandalikka, balki huquqiy tizimga ishonchsizlikka olib keladi. Mavjud qonunchilik bazasi umuman olganda yetarli bo'lsa-da, amaliy qo'llashda ba'zi noaniqliklar mavjud.

Quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Birinchidan, Jinoyat kodeksining 194-moddasiga internet tarmog'i orqali ommaviy yolg'on xabar tarqatishni og'irlashtiruvchi holat sifatida kiritish lozim. Bu axborot xurujlarining oldini olishga yordam beradi.

Ikkinchidan, yolg'on guvohlikni aniqlashda poligraf (yolg'on detektor) tekshiruvdan foydalanish tartibini qonuniy mustahkamlash va uning natijalarini dalil sifatida qabul qilish mezonlarini ishlab chiqish kerak. Garchi poligraf yagona dalil bo'la olmasa-da, u tergovchiga to'g'ri yo'nalish tanlashda yordam beradi.

Uchinchidan, huquqiy targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarur. Fuqarolar, ayniqsa yoshlar, yolg'on xabar berishning jiddiy oqibatlari va jinoiy javobgarligi haqida yetarli ma'lumotga ega emaslar. Maktab va oliy o'quv yurtlarida huquqiy savodxonlikni oshirish darslariga ushbu mavzularni kiritish maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, sudlar va tergov organlari uchun yolg'on guvohlik va soxta ayblovni farqlash bo'yicha aniq metodik ko'rsatmalar tayyorlash lozim. Bu kvalifikatsiyadagi xatolarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, yolg'on xabar berish va yolg'on guvohlikka qarshi kurash nafaqat qonuniy choralar, balki axloqiy-tarbiyaviy va texnologik yechimlarni talab qiladi. Faqat kompleks yondashuv orqaligina adolatli sud tizimini va xavfsiz jamiyatni ta'minlash mumkin.

Date: 1st July-2026

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- [1] Raxmonov A. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi. Maxsus qism. Toshkent: Adolat, 2020. 456 b.
- [2] Roxin K. Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band I. Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre. München: C.H. Beck, 2020. S. 112-115.
- [3] Smith J., Brown L. False Reporting and Its Impact on Law Enforcement Resources. Journal of Criminal Justice, 2021, Vol. 45, No. 3, pp. 210-225.
- [4] O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Guvoh ko'rsatuvi va uni baholash masalalari to'g'risida"gi 2019-yil 28-iyundagi qarori.
- [5] Abdullayev B. Jinoyat protsessual huquqi. Darslik. Toshkent: TDAU, 2022. 320 b.
- [6] Karimov Z. Internet tarmog'idagi jinoyatlar va ularga qarshi kurashish muammolari. Yuridik fanlar nomzodi dissertatsiyasi. Toshkent, 2023. 150 b.
- 7.Oybek, K. (2026). PROBLEMS IN THE MACHINE TRANSLATION OF ECONOMIC TERMS AND CONCEPTS FOR OVERCOMING THEM. Новости образования: исследование в XXI веке, 4(44), 581-595.
8. O'RINBOYEVA, R. T., & ASQAROV, I. N. SHAMIYEVA, M. JUMAYEVA, OU KHAZRATKULOV. SYNONYMOUS AND.